

Editörden...

Sevgili Okurlarımız,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisinin 2025 yılının ilk sayısı olan Mart, 26. Cilt, 1. Sayısı ile yeniden karşınızdayız. Her zaman olduğu gibi, öncelikle dergimize katkı sağlayan yazarlarımıza, hakemlerimize, okurlarımıza, Akademik Danışma Kurulumuza ve Editörler Kurulumuza sizlerin huzurunda teşekkür ediyorum. Editörler Kurulu olarak dergimizi niceliksel ve niteliksel olarak daha üst seviyelere taşımak için yoğun çaba sarf ettiğimizi sizlere bildirmek isterim. Bu sayımızda yer alan makaleleri tanıtmaya geçmeden önce bu sayıdan itibaren dergimizdeki Teknik Sorumlu görevinden ayrılan Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesinden Dr. Öğretim Üyesi Çetin TOPUZ'a dergimize yaptığı katkıları ve özverili çalışması için sizlerin huzurunda teşekkür ediyor ve bundan sonraki çalışmalarında başarılar diliyor; bu sayımızdan itibaren Teknik Sorumlu olarak aramıza katılan Uşak Üniversitesinden Araş. Gör. Elif SAN'a hoş geldiniz diyerek çalışmalarında başarılar diliyorum.

Değerli Okurlarımız dergimize ilişkin bir gelişmeyi sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu sayımızdan itibaren erken görünümde bekleyen makale sayımızda artış olması nedeniyle dergimizde yer alacak makale sayısını altıdan sekize çıkarma kararı aldık, dolayısıyla 2025 yılında yayımlayacağımız dört sayımızda da sekiz makale ile karşınıza çıkacağız. Dergimize gösterdiğiniz yoğun ilgi nedeniyle sizlere çok teşekkür ediyorum ve ilginizin devamını diliyorum.

Dergimizin bu sayısında yedi araştırma ve bir derleme makalesi yer almaktadır. Bu çalışmaları kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu sayımızda yayımlanan ilk araştırma makalesi *Sultan ALZAHIRANI* tarafından yürütülen “*Suudi Arabistan'da Down Sendromlu Öğrencilerde Yaygın Cinsel Sorunların Gerçekliği*” adlı çalışmadır. Bu çalışma, Suudi Arabistan'daki Down sendromlu öğrencilerin cinsel sorunlarını, bir dizi değişken (öğrencinin yaşı, eğitim programı ve ailenin ekonomik durumu) ışığında ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin bakış açısından belirlemeyi amaçlamıştır. Bu betimsel karşılaştırma çalışması, 68 ebeveyn ve Down sendromlu öğrenci ile 52 öğretmenden oluşan 120 kişilik bir örnekleme gerçekleştirilmiştir. Engelli öğrenciler için cinsel sorunlar anketi uygulanmış ve veriler Varyans Analizi (ANOVA) ve Tek Yönlü ANOVA kullanılarak analiz edilmiştir. Bulgular, ebeveynlerine ve öğretmenlerine göre Down sendromlu öğrencilerin yaşadıkları en yaygın cinsel sorunların cinsel gelişim konusunda bilgi eksikliği, çocuğun kendini başkalarının önünde sunmasında yaşanan zorluklar ve normal ve anormal fiziksel temas arasındaki farkı ayırt edememe olduğunu göstermiştir. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA), ortalama, standart sapma ve t-testi kullanılarak hesaplanan bulgular, zihinsel engelli öğrencilerin ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin en yaygın cinsel sorunlara ilişkin bakış açıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Ayrıca, öğrencilerin yaşları ile karşılaştıkları cinsel sorunlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Son olarak, Down sendromlu öğrencilerin ait oldukları program değişkenlerine ve ailenin ekonomik durumuna göre karşılaşılan cinsel sorunlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Down sendromlu öğrencilerin ebeveynlerinin cinsel gelişim hakkındaki bilgilerini artırmak ve bu gelişimden kaynaklanan değişkenlerle nasıl başa çıkacaklarını anlamalarını sağlamak için bir grup danışmanlığı programı geliştirilmesi önerilmiştir. Aileler, öğretmenler, psikologlar ve özel gereksinimlilik alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları için zihinsel engelli öğrencilerin yaşadığı cinsel sorunların nasıl tespit edileceğine dair eğitim programları geliştirilmesi gerektiği önerilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının karşılaştığı en önemli cinsel sorunları belirlemek ve bunları çözmek için işbirliği yapmak üzere öğretmenlerle iletişim ve diyalogun önemi konusunda eğitim kursları aracılığıyla bilinçlendirilmesi gerektiği önerilmiştir.

“*Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) Resim Alanı Öğrencilerinin Ortak Geçmişleri*” adlı ikinci araştırma makalesi *Asuman DAŞDEMİR* tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışmada sanat alanında özel yetenekli bireylerin, yaşamlarının en yakınında bulunan aile ve sosyal çevrelerine ilişkin ortak geçmişlerinin nasıl olduğu irdelenmek istenmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırma, iç içe geçmiş tek durum çalışması ile desenlenmiştir. Araştırmaya; özel yetenekli bireylerin destek eğitimi aldığı İzmit Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) resim yetenek alanında eğitim görmeye hak kazanmış, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında araştırmacı ve zümresinin görsel sanatlar dersine katılan 8'i kız 2'si erkek 10 öğrenci ve onların ebeveynleri katılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme sorularından elde edilen veriler, araştırma sorularıyla örtüşecek şekilde betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırmada “Roller”, “Onaylanma”, “İlkler” ve “Farklılıklar” olarak dört ana temaya ulaşılmıştır. Özel yetenekli bireyler için yetenek ve yeteneğin başarıya dönüşmesinde en kritik bileşenin aile olduğu görülmüştür. Ailelerin demografik yapısı ile sanata ilişkin tutumlarının, özel yetenekli çocuklarının sanatsal gelişimlerinde önemli bir etken olduğu değerlendirilmiştir. Özel yetenekli çocukların sahip olduğu yeteneklerin keşfedilmesi, doğru bir şekilde desteklenmesi ve doğru yerlerde kullanılması ile ülke menfaatlerinin düşünülmüş olacağı ve bu bağlamda ebeveynlerin özel yetenekli çocuklarını yakından takip etmeleri, onların ilgilerini keşfetmeleri ve bu yönde desteklemelerinin özel yeteneklerin gelişmesinde önemli bir etken olacağı ileri sürülmüştür.

Üçüncü araştırma makalesi *Murat Hikmet AÇIKGÖZ, Kürşat ÖĞÜLMÜŞ ve Sezgin VURAN* tarafından yürütülen “*Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Perspektifinden Meslek Tercih Nedenlerinin İncelenmesi*” adlı çalışmadır. Bu çalışmada özel eğitim bölümüne yerleşen öğretmen adaylarının meslek tercih nedenlerinin görüşlere dayalı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma modellerinden olgubilim (fenomenoloji) modeli kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını Karadeniz ve İç Anadolu bölgelerinde bulunan dört farklı üniversitede öğrenim gören 182 özel eğitim öğretmenliği lisans programı birinci sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından oluşturulan veri toplama formu aracılığıyla çevrimiçi olarak toplanmıştır. Elde edilen veriler, MAXQDA programı ile analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin özel eğitim bölümünü özgeci nedenlerden dolayı tercih ettiği, bölüme karşı olumlu duygular hissettikleri ve mesleklerine ilişkin ileriye dönük çoğunlukla kişisel hedefler belirledikleri görülmüştür. Öğrencilerin çoğu, bölümü tercih etmeden önce araştırma yapmış ve özel eğitim alanıyla ilişkili kişilerden bilgi almıştır. Öğrencilerin bölümü tercih etmelerinde etkili olan kişilerin çoğunlukla aile üyeleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak, öğrencilerin çoğu, özel eğitim öğretmenliğini kişiliklerine uygun gördüklerini ifade etmişlerdir. Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, özel eğitim öğretmenliğinin en çok özgeci nedenlerden dolayı tercih edildiği ve tercihlerin çoğunlukla araştırılarak ve bilinçli bir şekilde yapıldığı görülmüştür. Bu durumun öğrencilerin ileriki mesleki başarıları açısından önemli ve umut vaat edici olduğu ileri sürülmüştür.

“*Özel Eğitim Öğretmeni Adaylarının Mesleki İş Birliğine Yönelik Tutumlarıyla Öğretmenlik Yetkinlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*” adını taşıyan dördüncü araştırma makalesi *Mehmet Emin KALAYLI, Hatice Cansu BİLGİÇ ve Eylem DAYI* tarafından yürütülmüştür. Bu çalışmada özel eğitim alanında iş birlikçi çalışma becerilerine yönelik tutumlar ile öğretmen yetkinlikleri arasındaki ilişki aydınlatılarak alan yazına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Araştırma nicel araştırma türlerinden ilişkisel tarama yönteminde kurgulanmıştır. Üniversitelerin özel eğitim öğretmenliği lisans programına devam eden en az bir dönem öğretmenlik uygulaması dersini almış 253 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Araştırmanın verileri, “*Öğretmenler Arasında Mesleki İşbirliğine Yönelik Tutum Ölçeği*” ve “*Ohio Öğretmen Yetkinliği Ölçeği*” aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesine geçmeden önce normallik varsayımı kontrol edilmiştir. Daha sonra istatistiksel çözümlenmeler (korelasyon, regresyon, tek yönlü varyans analizi, bağımsız gruplar t testi) yapılmıştır. Bunun yanında, her bir ölçeğe ilişkin güvenilirlik katsayıları da hesaplanmıştır. Analizler sonucunda, öğretmen adaylarının mesleki iş birliğine yönelik tutumları ile öğretmen yetkinlikleri ve alt boyutları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur. Ayrıca öğretmen adaylarının mesleki iş birliğine yönelik tutumlarının öğretmen yetkinliklerini ve alt boyutlarını pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir. Son olarak, öğretmenlik uygulamasında ağır ve çoklu yetersizliği olan öğrencilerle çalışan öğretmen adaylarının iş birliğine yönelik tutum düzeyleri ve öğretmen yetkinlik düzeyleri diğer yetersizlik gruplarıyla çalışan öğretmen adaylarından yüksek çıkmıştır. Bu çalışmanın bulguları, özel eğitim öğretmen adaylarının mesleki iş birliğine yönelik olumlu tutumlarının, öğretmen yetkinlik düzeylerini anlamlı derecede artırdığını ve farklı yetersizlik gruplarıyla çalışmanın, öğretmen adaylarının mesleki gelişimini farklı şekillerde etkilediğini göstermiştir. Bu sonuçların, öğretmen eğitim programlarının çeşitliliğe ve farklı öğrenme ihtiyaçlarına duyarlı yaklaşımları teşvik etmesinin önemini vurguladığı ileri sürülmüştür.

Hande ŞAHİN, Aygen ÇAKMAK ve Yurdagül ERDEM tarafından kaleme alınan beşinci araştırma makalesi “*Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Annelerin Sosyal İzolasyon Durumları ile Aile Yüklerinin Değerlendirilmesi*” adını taşımaktadır. Bu çalışma, özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin aile yükü ve sosyal izolasyon durumlarını ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen 180 Türk anne üzerinde yürütülmüş olup veriler "Bilgi Formu", "Sosyal İzolasyon Ölçeği" ve "Zihinsel Yetersiz Çocuğu Olan Aileler İçin Aile Yükü Değerlendirme Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Bazı demografik değişkenlere göre sosyal izolasyon durumu ve aile yüklerinin incelendiği çalışmada çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır. Sonuçlar dağılımların kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğunu gösterdiğinden, ortalamaları karşılaştırmak için ANOVA ve t-test analizi, ölçeklerden alınan toplam puanların olası yordayıcılarını belirlemek için ise çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, annelerin orta düzeyde sosyal izolasyona ve yüksek düzeyde aile yüküne sahip oldukları bulunmuştur. Annenin yaşı ve eğitim düzeyi arttıkça sosyal izolasyon düzeyi azalmakta, özel gereksinimli çocuk sayısı arttıkça sosyal izolasyon düzeyi artmakta olup bu durumun annelerin sosyal iletişimlerini etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe aile yükü azalmakta, sahip olunan özel gereksinimli çocuk sayısı arttıkça da aile yükü artmakta olduğu sonucuna varılmıştır. Özel gereksinimli çocuğa sahip olmanın sosyal iletişimlerini etkilediğini ve eşyle sorun yaşamalarına sebep olduğunu belirten annelerin de aile yüklerinin artmakta olduğu bulunmuştur. Ayrıca özel gereksinimli çocuğa sahip olmanın sosyal iletişimi etkileme durumu, sahip olunan özel gereksinimli çocuk sayısı hem sosyal izolasyonun hem de aile yükünün önemli yordayıcıları olduğu da belirlenmiştir.

Bu sayıda yer alan altıncı araştırma makalesi olan “*Zihinsel Engelli Bir Öğrencide Okuduğunu Anlama ve Akıcılığın Geliştirilmesi: Bir Vaka Çalışması*” adlı çalışma *Özgül GÜLER-BÜLBÜL* tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışma, zihinsel engelli bir öğrencinin okuma akıcılığını ve anlama becerilerini geliştirmede beceri

ve performansla dayalı akıcı okuma tekniklerini okuma sırasında ve sonrasında kullanılan okuduğunu anlama teknikleriyle birleştiren bir dizi müdahalenin etkililiğini belirlemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmanın özgünlüğünün, zihinsel engelli bir çocuğa odaklanması ve akıcı okuma ile okuduğunu anlama tekniklerinin birleştirilmesi olduğu belirtilmiştir. Bu vaka çalışmasında, Türkiye’de bir ortaokulun altıncı sınıfında öğrenim gören ve özel eğitim sınıfında eğitim alan hafif düzeyde zihinsel engeli olan 13 yaşında bir erkek öğrenci yer almıştır. Müdahale serisi on oturumda uygulanmıştır. Yapılan müdahaleler sonucunda başlama düzeyine göre yanlış okunan kelime sayısında azalma, doğru okunan kelime sayısında ve okuduğunu anlama düzeyinde artış görülmüştür. Öğrenci uygulama sırasında ve sonraki haftalarda kazanımlarını sürdürmüştür. Sonuç olarak, zihinsel engelli bir öğrenciye yönelik geliştirilen müdahale paketi, öğrencinin akıcı okuma ve okuduğunu anlama becerilerini geliştirmede ve sürdürmede etkili olmuştur. Sonuçların genellenebilirliğini test etmek için ileride daha büyük örneklerle yapılacak çalışmalara ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.

“Özel Eğitim Öğretmenlerinin Program Okuryazarlık Durumları” adını taşıyan yedinci araştırma makalesi *Hakan GÖL* ve *Naif ERGÜN* tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışmada özel eğitim öğretmenlerinin program okuryazarlık, öz yeterlik inanç ve öğretim programına bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve öğretmenlerin program okuryazarlık, öz yeterlik inanç ve öğretim programına bağlılık düzeylerinin çeşitli demografik değişkenlere göre nasıl değiştiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada; betimsel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçekler kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın verileri, Türkiye’nin farklı coğrafi bölgelerinde bulunan 402 (Kadın: 213, Erkek: 189) özel eğitim öğretmeninden toplanmıştır. Analizler sonucunda özel eğitim öğretmenlerinin program okuryazarlık, öz yeterlik inanç ve programa bağlılık düzeylerinin iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Program okuryazarlık ve öz yeterlik inanç düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı, programa bağlılık düzeyinin ise cinsiyete göre kadınların lehine farklılaştığı saptanmıştır. Program okuryazarlık ve programa bağlılık düzeyinin eğitim durumuna göre farklılaşmadığı, öz yeterlik inanç düzeyinin ise lisansüstü mezunların lehine farklılaştığı belirlenmiştir. Program okuryazarlık, öz yeterlik inanç ve programa bağlılık düzeylerinin mezuniyet alanına göre anlamlı farklılaşmanın olduğu saptanmıştır. Program okuryazarlık, öz yeterlik inanç ve programa bağlılık düzeylerinin birbiriyle yüksek düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır. Son olarak öğretmen öz yeterlik inanç ve programa bağlılık düzeylerinin program okuryazarlığın yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda özel eğitim öğretmenlerinin program okuryazarlık, programa bağlılık ve öz yeterlik inanç düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sayıda yer alan son çalışma bir derleme makalesidir. *Serap DEMİRBİLEK*, *Muzaffer SENCER-ÖZSEZER* ve *Mesut DEMİRBİLEK* tarafından yürütülen çalışma “*Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma ile İlgili Öğretimsel Uygulamalarını Ele Alan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi*” adını taşımaktadır. Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma ile ilgili öğretimsel uygulamalarını ele alan lisansüstü tezlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Kaynaştırma ile ilgili olarak sınıf öğretmenlerinin sınıf içi öğretimsel uygulamalarını konu alan ve ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenen toplamda elli dört lisansüstü tez çalışmada analize tabi tutulmuştur. Araştırmada elde edilen sonuçlara bakıldığında çıkarılan yasa ve yönetmelikler ile gerçekleştirilen lisansüstü çalışmaların tarihsel olarak paralellik gösterdiği görülmüştür. Bununla birlikte yöntemsel olarak bakıldığında sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma ile ilgili öğretimsel uygulamalarını ele alan daha çok nicel araştırmaların gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Nitekim daha çok betimsel/genel tarama, ilişkisel tasarım ve durum çalışması gibi tasarım ve modellerin yoğun olarak kullanıldığı, örnekleme yöntemi açısından ise daha çok basit tesadüfi örnekleme, ölçüt örnekleme, amaçlı örnekleme ve maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemlerinin ön plana çıktığı bulunmuştur. Tezlerin ele aldıkları konu/değişkenler ve tezlerin eğilimlerine bakıldığında ise kaynaştırma ile ilgili olarak sınıf öğretmenlerinin gerçekleştirdikleri öğretim ve sınıf içi uygulamaların ağırlık kazandığı görülmüştür. Bununla birlikte kaynaştırmada sınıf yönetimi, öğretmen yetkinlikleri veya yeterlikleri, özel eğitim konusunda öğretmene destek ile öğretmen tutumlarını içeren konuların da gerçekleştirilen lisansüstü araştırmalarda eğilim oluşturduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak ele alınan tezlere bakıldığında daha çok var olan durumu ve sorunları betimlemeye dayalı bir yöntem izlendiği görülmüş ve sorunların çözümüne yönelik veya etkili kaynaştırma uygulamalarına yönelik deneysel araştırma, öneri, planlama ve modellemelerin eksik olduğu öne sürülmüştür.

Sevgili Okurlarımız, dergimizin zamanında çıkması ve niteliğinin artırılması için yoğun çaba harcayan Editörler Kurulunda yer alan çalışma arkadaşlarıma sizlerin huzurunda bir kez daha çok teşekkür ediyorum. Siz değerli okurlarımıza, yazarlarımıza ve hakemlerimize destekleriniz ve katkılarınız için tekrar teşekkür ediyorum ve süreçteki desteklerinizi ve katkılarınızı sürdürmenizi rica ederek saygılarımı sunuyorum. 2025 yılının Haziran ayında yayımlanacak olan 26. Cildin ikinci sayısında tekrar buluşmayı diliyorum...

Prof. Dr. Hatice BAKKALOĞLU